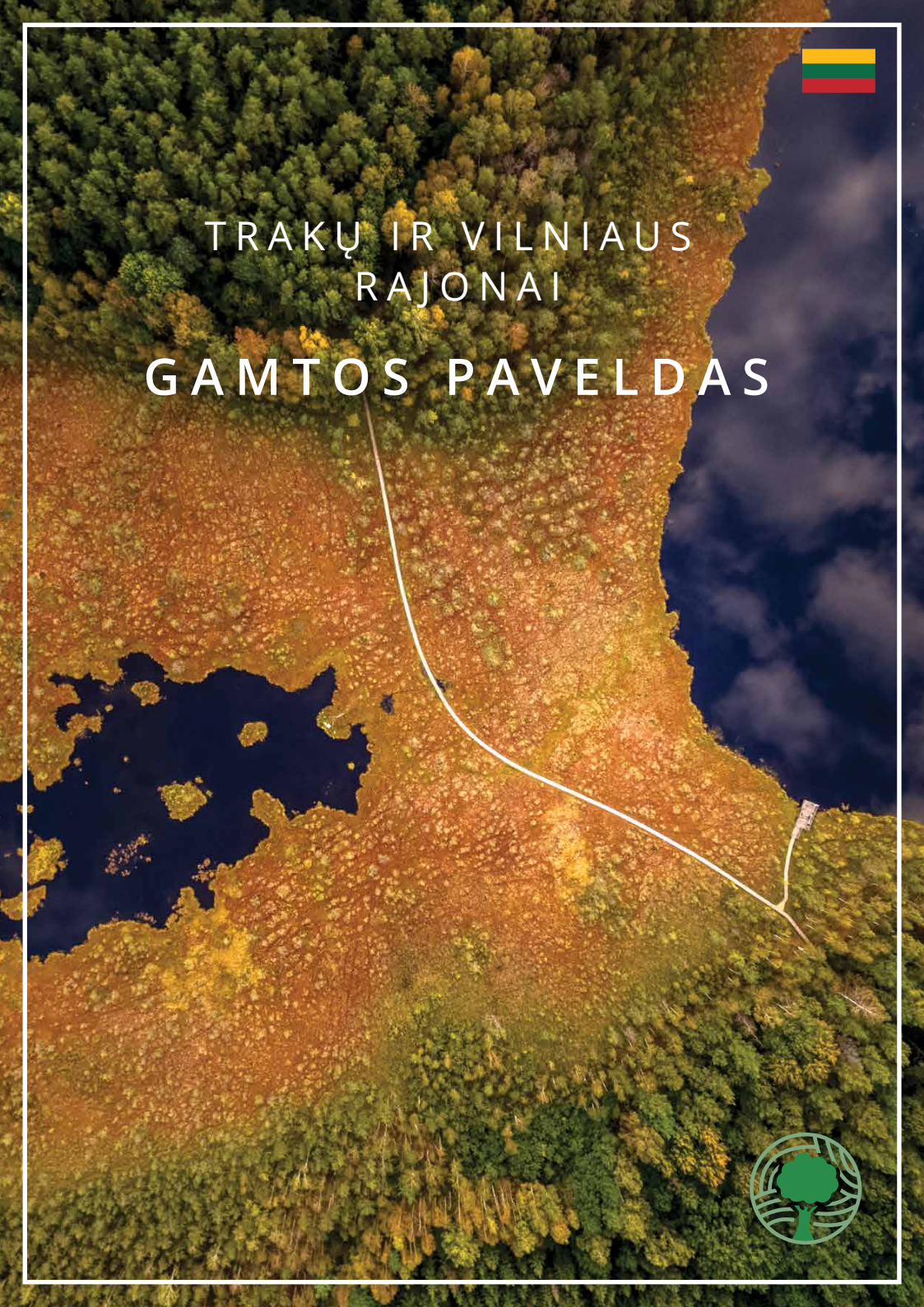

TRAKŲ IR VILNIAUS RAJONAI

GAMTOS PAVELDAS

VELNIO DUOBĖ

GPS: ***54°36'41"N 24°30'55"E***

Adresas: Mergiškių kalvų miškas, 3 km nuo krašto kelio Nr. 221 Vievis–Aukštadvaris, Aukštadvario sen., Trakų r. sav.

APIE

Legendomis apipinta Velnio duobė kviečia įsiklausyti į paslaptingus iš žemės sklindančius garsus. Galbūt netgi pavyks įžiūrėti prasmegusios bažnyčios bokštą? Velnio duobė – Lietuvos duobių „karalienė“, ypatinga mitologinė sakralinė vieta, paskelbta ne tik Lietuvos Respublikos geologiniu gamtos paminklu, bet ir vienu iš 100 lankomiausių Europos gamtos paminklų. Ji žioji giliai miške, Mergiškių kraštovaizdžio draustinyje, Aukštadvario regioniniame parke. Šis kraštas turi seną ir savitą istoriją bei kultūrą. Pirmieji žmonės čia pradėjo kurtis 3–2 tūkst. pr. Kr. Be svarbių archeologinių paminklų, medinių pilių ir piliakalnių, pilkapynų, senovės gyvenviečių, teritorija išsiskiria itin vaizdingu reljefu. Šioje aukščiausioje Dzūkų aukštumos dalyje gausu kalvelių, klonių, įdubų, kalvagūbrių ir ežerų. Už 4 km nuo Velnio duobės esanti Gedanonių kalva, Verknės ir Strėvos aukštupiai – tai tiesiog unikalus gamtos lobynas!

Lietuvoje yra daug įdubų. Piltuvo formos Velnio duobė – pati giliausia, apie 40 metrų gylio. Viršuje ji taisyklingai apskrita ir net 200 metrų skersmens, dugne durpių sluoksnis siekia apie 10 m, taigi bendras gylis būtų apie 50 metrų. Manoma, kad senovėje ši duobė buvusi dar gilesnė.

Paslapčių takas veda apačion, kur telkšo 60 metrų skersmens klampi pelkė. Vasarą gal ir norėtųsi po ją pabraidžioti, bet nepatartina, mat pelkė labai klampi ir pavojinga. Manoma, kad požeminiais kanalais ji susisiekia su netoliese esančiais giliais Škilietų ežerėliais. Pelkėje ir ją supančiose priemolingose kalvose žaliuoja augimo anomalijų turintys medžiai. Paaiškinti šį keistą gamtos reiškinį bando ne vienas specialistas. Mokslininkai tvirtina, kad prie Velnio duobės fiksuojama energinio lauko nuokrypių. Bet kokiu atveju tai vieta, kurioje susikerta stiprūs geologiniai biolaukai. Apsilankę Velnio duobėje ir ypač nusileidę į jos dugną žmonės tvirtina patyrę keistų pojūčių.

Vidurnaktį čia velniai puotauja. Žmonės pasakoja girdėję juos šūkaujant ir siautėjant. Dėl to ši baisi vieta ir vadinama prakeikta Velnio duobe. Tai išties paslaptinga vieta. Netgi jos kilmė – kol kas neįminta mįslė.

VELNIADUOBĖS KILMĖ

Spėlionės, samprotavimai, legendos perduodamos iš kartos į kartą. Mokslininkai pateikė kelias hipotezes. Anot vienos, čia prieš tūkstančius metų būta sąnašomis užnešto ledyno. Jam pamažu tirpstant formavosi ši įspūdinga duobė. Kiti tvirtina, esą tirpstantis ledynas suformavęs stiprų krioklį ir krentantis jo vanduo išmušęs gilią daubą. Dar manoma, kad dauba atsivėrė požeminio upelio vandenims nunešus smulkų smėlį ir nuogulas į Škilietų ežerėlį. O galbūt šią duobę išmušė meteoritas? Palyginti nedidelis taisyklingas duobės skersmuo, stačiuose šlaituose ir aplinkui randamos įvairių riedulių skeveldros perša ir tokią mintį. Mokslininkai vis dar ieško įrodymų ir neskuba patvirtinti šios teorijos.

VELNIO PIRŠTAI

Lietuvių mitologijoje velnias dažnai suprantamas kaip realus padaras, kartais siejamas su mirusiųjų pasauliu, kartais – kaip gamtą kuriantis milžinas. Nenuostabu, kad mūsų krašte daugiau kaip 400 gamtos objektų tapatinami su velnio vardu. Velniaduobės apylinkėse randama vadinamųjų velnio pirštų – glotnių pailgų akmenukų. Pagal senovės baltų tikėjimą tai – magiškas akmuo, siejamas su dievu Perkūnu. Gelsvos, rudos, mėlynos, pilkos arba juodos spalvos akmenys šiame krašte dar vadinami perkūnkulkėmis. Nešiojamas kaip amuletas jis saugos nuo velnių, raganų ir kitų piktųjų dvasių, o į namus netrenksiąs žaibas. Akmuo naudojamas ir liaudies medicinoje: dedamas ant ligotos vietos arba į geriamąjį vandenį įmaišoma nugramdytų miltelių.

ŠALIA YRA:

WWW.ARP.LT

NIKRONIŲ AKMUO SU ŽENKLAIS

GPS: ***54°33'15"N 24°35'47"E***

Adresas: Babrauninkų miškas, šalia Verniejaus ežero, 3,3 km nuo magistralinio kelio Nr. A 16 Vilnius–Prienai–Marijampolė, Aukštadvario sen., Trakų r. sav.

APIE

Tarp Sienio ir Verniejaus ežerų esančiame Babrauninkų miške dunksantis Nikronių akmuo – stulbinantis gamtos paminklas, viliojantis ženklais užkoduota mįsle... Tai masyvus ledyninės kilmės riedulys, ant kurio galėtų tilpti keliasdešimt žmonių! Akmens, dar vadinamo Didžiuoju, matmenys išties įspūdingi: jo ilgis yra 6,3 m, plotis – 3 m, o aukštis – 2,2 m. Netaisyklingos formos, pilko granito spalvos akmens dalis glūdi žemėje, o jo amžius galėtų siekti apie 14–16 tūkst. metų. Geologiniai tyrimai rodo, kad vadinamieji skandinaviški akmenys – vienas iš Aukštadvario regioninio parko išskirtinumų, susiformavę Skandinavijos teritorijoje prieš milijonus metų ir per paskutinį ledynmetį atridenti į Lietuvą.

Slėpiningasis akmuo yra gaubiamas paslapčių ir siejamas su Lietuvos istorija bei baltų mitologija. Senovėje jis buvo garbinamas ir laikomas šventu. Galbūt kadaise žyniai čia kūreno šventąją ugnį?

Akmens viršuje yra žmogaus išskaldyta 26 cm gylio įduba, kurioje visuomet telkšo bent lašelis vandens. Tikima, kad šis vanduo turi gydomųjų savybių. Senoliai pasakoja, kad prie akmens vaidenasi, o kartais naktimis čia klaidžioja ugnelės, tačiau jas mato tik labai geri žmonės. Legendos Nikronių akmenį sieja su čia slepiamu lobiu. Aplinkui matyti, kad lobio buvo ne kartą ieškota...

Paskutinysis žemių aplink akmenį savininkas buvo Nikronių malūno valdytojas Vladislovas Odynecas, vienas iš Aukštadvario parapijos steigimo ir bažnyčios statybos iniciatorių. Jo dukra patvirtino, kad Odynecų giminei priklauso ant akmens iškaltas Šerno arba Vienišiaus herbas. Gana plačiai paplitusi istorija apie tai, kaip Vladislavas Odynecas užkasė savo pinigus ir... pamiršo, kur! Sakoma, ilgai ieškojęs savo paslėpto turto ir niekaip neradęs. Esama legendų, siejančių lobį net su Napoleonu. 1812 m., ilsėdamasis Babrauninkų miškelyje, Napoleonas sumanė paslėpti savo auksinius servizus bei monetas ir liepė kareiviams užkasti brangų turtą, o ant viršaus užritinti masyvų akmenį! Kad ir ką bylotų legendos, šiandien žinome vieną faktą. Ne per seniausiai traktorininkas, dirbęs prie netoliese esančių senkapių, išrausė puodą su pinigais. Dabar šį lobį galima apžiūrėti Trakų pilies muziejuje.

MĮSLINGIEJI ŽENKLAI

Ant akmens iškaltos raidės ir kiti ženklai įkvepia įvairius pasakojimus, spėliones bei diskusijas. Pirmas rašytinis šaltinis, kuriame minimas Nikronių akmuo, – Petro Tarasenkos 1958 m. knyga „Pėdos akmenyje“, kur smulkiai aprašyta akmens išvaizda ir ant jo esantys ženklai. Ant vieno šono beveik 2 metrų horizontalioje atkarpoje įrašytos apie 35 cm raidės MOPT. Virš užrašo yra rodyklė ar strėlė. Kitoje akmens pusėje matosi apie 30 cm skersmens lygiašonis kryžius. Rašytiniai šaltiniai byloja, kad anksčiau tokių kryžių buvę du. Akmenyje iškalti kryžiukai dažnai laikomi saulės ženklo simboliais. Taip pat ant akmens yra braižinys, panašus į herbą... Žmonės pasakoja, kad maždaug 1904–1905 m. Nikronių akmuo buvo riboženkliu, skiriančiu valdišką mišką nuo pono žemių. Ponas savo pusėje iškalė raides MOPT ir rodyklę, nukreiptą į jo žemių pusę. Gal paslaptingosios raidės – tai lenkiškos frazės Moje pieniadze tutoj, kuri lietuviškai reikštų „Mano pinigai čia“, abreviatūra? Iš tiesų tikima, jog po akmeniu slypi užkeiktas lobis. Tai akivaizdžiai rodo pastebimi lobio ieškotojų bandymų likučiai.

Vladislavo Odyneco dukra Helena yra nurodžiusi, kad raidės MO reiškia Michal Odyniec. Aukštadvario ir Onuškio bažnyčiose saugomi duomenys liudija jį buvus Trakų pakamariu, t. y. teismo valdininku, žemės ribų bylas sprendžiančiu teisėju. Taigi gali būti, kad MOPT reiškia Michal Odyniec Podkomorzy Trocki. Aukštadvario ir kitų Trakų apylinkių gyventojai atmintį apie kilmingą Odynecų giminę išsaugojo iki šių dienų.

ŠALIA YRA:

WWW.ARP.LT

STRĖVOS ĮGRIUVA

GPS: ***54°35'13"N 24°41'55"E***

Adresas: Spindžiaus miškas, 700 m nuo magistralinio kelio Nr. A 16 Vilnius–Prienai–Marijampolė, Trakų sen., Trakų r. sav.

APIE

Giliai girioje, tarp ošiančių ilgaamžių medžių bei trykštančių neužšąlančių šaltinių slypi Strėvos įgriuva – ypatinga Aukštadvario regioninio parko gamtos bei kultūros vertybė, valstybės saugomas geomorfologinis gamtos paveldo objektas.

Strėvos įgriuva, žmonių dar vadinama prasmegduobe arba smegduobe, – paslaptinga vieta, apie kurią priverpta nemažai legendų ir pasakojimų. Ji slypi šalia Strėvos kaimelio esančiame Spindžiaus kraštovaizdžio draustinyje. Įspūdinga augalijos ir gyvūnijos gausa bei įvairovė suteikia draustiniui ypatingą reikšmę ne tik Lietuvos kontekste. Draustinis yra patraukli lankytojams Europos Bendrijos (EB) saugoma „Natura 2000“ teritorija.

Anot mokslininkų, ši termokarstinės kilmės dauba susiformavo maždaug prieš 18 tūkst. metų. Traukiantis ledynams sąnašos ir nuosėdos užvertė atskilusį ledo luitą, kuriam ištirpus atsivėrė dubens formos ertmė. Įgriuvos ilgis yra apie 150 metrų, plotis – 100 metrų. Milžiniškų eglių takas veda į 20 metrų gylio duobę. Šalia įgriuvos esanti apžvalgos aikštelė ir ją juosiantis pažintinis pėsčiųjų takas suteikia galimybę iš visų pusių apžiūrėti šį gamtos reiškinį, kuriame randama nemažai nuodingų augalų! Spindžiaus miške yra viena iš Lietuvos sengirių, besipuikuojanti ilgą amžių pasiekusiais ąžuolais, pušimis bei kitais ilgaamžiais medžiais, ir joje išskirta kertinė miško buveinė, t. y. nepažeistas žmogaus veiklos miško plotas, kur didelė tikimybė aptikti nykstančių, retų augalijos rūšių. Čia yra augalų, saugomų ne tik Lietuvoje, bet ir Europos Bendrijoje.

Strėvos įgriuvos apylinkėse yra ir daugiau vietovių, susijusių su Strėvos pavadinimu: Mūro Strėvininkų gyvenvietė, Strėvos piliakalnis ir upė. Žodis „strėva“ siejamas su sanskrito žodžiu sravati, reiškiančiu „tekėti, plūsti“. Strėva – pelkėta, gana tankia augalija apsupta upė, jungianti apie 20 ežerų, o jos aukštupys – ypatingo grožio gamtos lobynas, kuriame gausu ežerų ir šaltinių. Šaltinių maitinama upė plukdo vandenis rytų link – prieš tekančią saulę. Toks reiškinys lietuvių tautosakoje simbolizuoja upės sakralumą. Jau nuo senų laikų Strėva buvo laikoma šventa ir ypatinga upe. Vietos gyventojai itin vertindavo į ją sutekančių šaltinių vandenį.

LEGENDŲ LOBYNAS

Anot vienos legendos, Strėvos įgriuvos vietoje kadaise stovėjusi karčema, kurioje uliodavę velniai. Vieną pasninko dieną jie iškėlė vestuves. Vos pragydus gaidžiams, ėmė ir prasmego karčema su visais puotavusiais velniais. Šiandien įgriuvos dugne kyšo medinio namo stogo kraigas. Vietiniai pasakoja, jog kartais iš smegduobės sklinda paslaptingi ir keisti garsai.

Dar pasakojama, kad kadaise čia stovėjęs didelis kalnas, ant kurio puikavęsi įspūdingi krištolo rūmai. Juose darniai pasiskirstę darbus gyveno velniai. Sykį velniai susirieję pamiršo savo darbus. Dievas Perkūnas užsirūstino ir pasiuntė žaibus, kurie ne tik sudaužė prašmatniuosius rūmus, bet ir kiaurai žemę prasmagdino visus velnius.

ŽALIASIS TAKAS

Šalia Strėvos upės vingiuojantis pažintinis takas žiediniu maršrutu veda Spindžio mišku, jungdamas ne tik Strėvos įgriūvą, bet ir kitus svarbius objektus. Vienas iš Žaliojo tako siurprizų – Šaltinių kalnelis, iš kurio trykšta net žiemą neužšąlantys šaltinėliai. Tai gana retas gamtos reiškinys, vertingas ne tik gamtiniu, bet ir kultūriniu požiūriu. Senovės liaudies tradicijoje neužšąlantys šaltiniai buvo laikomi šventais, o jų vanduo, tikėta, turįs gydomųjų galių.

Išskirtinio dėmesio verta orchidėjų plantacija. Joje prieglobstį yra radę itin jautrūs gegužraibiniai augalai ar plačialapė klumpaitė, kuri saugoma Lietuvoje ir Europos Bendrijoje. Orchidėjos – „miško gražuolės“ – buvo laikomos magiškomis, jas senolės naudodavo liaudies medicinoje bei būrimams.

ŠALIA YRA:

WWW.ARP.LT

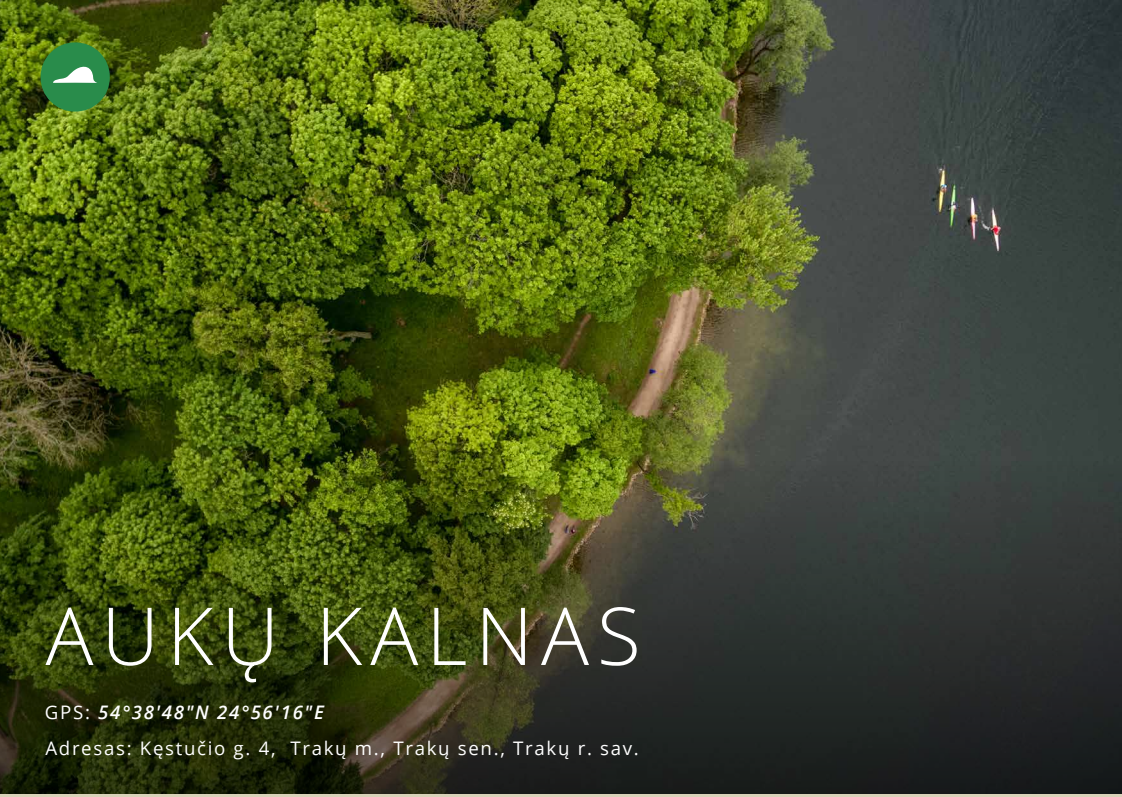

AUKŲ KALNAS

GPS: ***54°38'48"N 24°56'16"E***

Adresas: Kęstučio g. 4, Trakų m., Trakų sen., Trakų r. sav.

APIE

Aukščiausia Trakų pusiasalio vieta – Aukų kalnas – vilioja nuo jo atsiveriančiu vaizdu į ežerų apjuostą salos pilį, sena savo istorija ir galimybe pajusti viduramžių gyvenimo atmosferą. Lukos (Bernardinų) ežero vakarinėje pakrantėje net 17 metrų aukštyn kylantis piliakalnis nežinia kodėl pramintas Aukų kalnu. Plačiai paplitusi legenda apie ant šio kalno pagonių dievams aukojamas aukas.

Pirminė Aukų kalno, kaip ir kiekvieno piliakalnio, paskirtis – pilaitės ir aplink ją įsikūrusios gyvenvietės gynyba. Viršuje įrengtoje aikštelėje (dabar jos ilgis yra 45 m, plotis – 17 m) apsisaugoti nuo užpuolikų susirinkdavo apylinkių gyventojai, čia telkdavosi kariuomenė. Papildoma pilies apsauga buvo užtikrinama natūralias gamtines kliūtis įtvirtinant žmonių supiltais pylimais ar iškastais grioviais – aplink iškastas net 18 m pločio ir 3 m gylio griovys. Šlaitų aukštis ir statumas – svarbus piliakalnio neprieinamumo požymis. Kopimas į apie 17 metrų aukščio stataus Aukų kalno viršūnę gali būti nemenkas iššūkis. Laimei, šiandien užlipti į piliakalnį ir pasigrožėti atsiveriančiu vaizdu galima įrengtais laiptais.

Lietuvoje dabar sunku rasti savo pradinę išorinę išvaizdą išlaikiusį piliakalnį. Dažnai tenka pasitelkti vaizduotę, kad „pamatytum“ anksčiau buvusius aukštus pylimus, gilius griovius ar stačius šlaitus. Galbūt net pabandyti įsivaizduoti nemažą šarvų ir ginklų svorį, apsunkinantį riterio pečius, – jie sverdavo nuo kelių iki 40 kilogramų!

PUSIASALIO PILIS

Manoma, kad pusiasalio pilies statybas XIV a. viduryje vykdė kunigaikštis Kęstutis. Iki tol Lietuvos didžiojo kunigaikščio rezidencija buvo Senųjų Trakų pilis, esanti už 3 km nuo Trakų miesto. Vytauto laikais (XV a.) pilis, dar vadinama Didžiąja, buvo viena iš kunigaikščio rezidencijų, neatskiriama Trakų miesto ir valstybės sostinės Vilniaus gynybinio komplekso dalis. Po Vytauto Didžiojo mirties čia rezidavo Švitrigaila ir Žygimantas Kęstutaitis. Ilgainiui teritoriją kunigaikščiai apleido ir pilis buvo naudojama pagal kitokią paskirtį. XVI a. pradžioje čia kalinti Maskvos didžiojo kunigaikščio pasiuntiniai ir kiti aukštos kilmės valstybės priešai ar belaisviai. 1655 m. pilis buvo sugriauta ir tik po poros šimtų metų, XIX a. pabaigoje pradėjus archeologinius tyrinėjimus, imtasi gynybinio komplekso restauravimo darbų.

ATGYJANTYS VIDURAMŽIAI

Į Trakų pusiasalį tūkstančius žmonių pritraukia kasmet birželio mėnesį Aukų kalno papėdėje vykstantys renginiai. Unikalių viduramžių švenčių lankytojai tarsi laiko mašina nukeliami į senų laikų miesto gyvenimo šurmulį. Čia susirenka gausybė pirklių ir amatininkų, pristatančių puodžių, kalvių, skulptorių, juvelyrų ir kitų meistrų darbus. O specialiai įrengta pinigų kalykla kviečia patiems nusikaldinti senovinės monetos kopiją. Lauko virtuvėje susirinkusiųjų laukia tradiciškai gausus vaišių pasirinkimas. Šventės dalyvius linksminantys gatvės artistai, savo ištvermę, drąsą bei miklumą demonstruojantys riteriai, senosios muzikos ansamblių ir kalvių kūjų garsai – visa tai užburia senovės dvasia, ypatinga viduramžių pilies ir miesto gyvenimo atmosfera.

ŠALIA YRA:

WWW.SENIEJITRAKAI.LT

VARNIKŲ PAŽINTINIS TAKAS

GPS: ***54°38'52"N 24°57'53"E***

Adresas: Varnikų miškas, Ilgelio pelkė, Trakų sen., Trakų r. sav.

APIE

Pasivaikščiojimas Varnikų botaniniame-zoologiniame draustinyje įrengtu pažintiniu taku atgaivina lankytojo sielą savo šimtamečio miško ir Ilgelio pelkės grožiu, žavi išskirtine augalija ir gyvūnija. Per Varnikų botaninį-zoologinį draustinį išsiraizgęs 5 km ilgio takas gamtos mylėtojams siūlo pasigrožėti įspūdinga gamtos biojvairove. Trakų miškų urėdija siekia ją išsaugoti ir kartu sudaryti sąlygas jai didėti. Pažintinio tako tikslas – nukreipti lankytojų srautus ir saugoti unikalią gamtą nuo nekontroliuojamo lankymo.

Pietinėje Trakų istorinio nacionalinio parko dalyje, Lentvario girininkijoje esantis Varnikų draustinis užima apie 611 hektarų plotą, kurio 450 ha sudaro miškai ir 207 ha – Ilgelio pelkė. Šiaurinėje draustinio dalyje, Skaisčio ežero pakrantėje ant kalvos auga 200 metų skaičiuojantis ąžuolynas. Varnikų draustinyje yra išskirta kertinė miško buveinė, t. y. žmogaus veiklos nepaveiktas miško plotas, kuriame aptinkama nykstančių, retų ar niekur kitur nerandamų augalų rūšių. Draustinio teritorijoje yra kelios buveinės, įtrauktas į vieningą saugomų teritorijų Europos ekologinį tinklą „Natura 2000“.

Pažintinis pėsčiųjų takas veda ne tik per nuostabaus grožio miškus, bet ir per draustinio biotopų įvairovę praturtinančią pievą, įspūdingą Ilgelio pelkę bei joje telkšančius ežerėlius. Lankytojų patogumui yra įrengtos pavėsinės su suoliukais, trys apžvalgos aikštelės bei dešimt atokvėpio stotelių gražiausiose ir sunkiai prieinamose draustinio vietose. Didžiausia pažintinio maršruto dalis vingiuoja gruntiniu miško takeliu, tačiau beveik 1,5 km ilgio ruožas pietinėje draustinio dalyje kerta sunkiai prieinamas Ilgelio pelkės vietas! Norint užtikrinti lankytojų saugumą ir suteikti unikalią galimybę pasivaikščioti išskirtinėje gamtoje, įrengtas beveik 1 metro pločio lentinis takas. Pelkėje telkšo 4 liekaninės kilmės ežerėliai: Baluošas, Bevardis, Piliškių ir Ilgelis. Teigiama, kad visi jie yra vieno didelio ežero liekanos. Įdomu ir tai, kad Varnikų draustinio ežerėliai yra aklini – juos maitina aplinkinės pelkės, kurių vandens lygis yra 1 metru aukščiau nei Bernardinų (Lukos) ežero vandens lygis. Taigi Ilgelio pelkės vandens perteklius nuteka į ežerą.

SAUGOMA BIOLOGINĖ ĮVAIROVĖ

Varnikų botaninis-zoologinis draustinis – geriausiai ištirta Trakų istorinio nacionalinio parko teritorijos dalis. Čia aptikta daugiau nei 600 skirtingų aukštesniųjų augalų rūšių, iš kurių net 16 įtrauktos į Lietuvos raudonąją knygą. Įspūdingas draustinyje augančių samanų rūšių kiekis – jų priskaičiuojama net 118, iš kurių keturios yra saugomos visoje Lietuvos teritorijoje. Draustinyje taip pat galima aptikti į raudonąją knygą įrašytų grybų.

Tiesa, mokslininkai pastebėjo, jog prieš pusšimtį metų čia augusių kai kurių kerpių rūšių šiandien jau nebeaptinkama. O juk dauguma retųjų kerpių byloja apie ypatingą miško vertę, mat jos siejamos su kertinių miško buveinių rūšimis. Tai nykstanti ir visose Europos šalyse saugoma augalija.

Gyvūnijos gausa pasižymi tiek Varnikų draustinyje stūksantys miškai, tiek pelkė. Iš žinduolių čia prieglobstį randa lapės, kiaunės, barsukai, kiškiai, aptinkama elnių, stirnų bei šernų. Nenuostabu saulėtą dieną čia išvysti ant kiminų kupsto besišildančią paprastąją angį, dar vadinamą gyvate marguole.

Varnikų draustinyje yra aptikta net 15 saugomų vabzdžių bei vabalų rūšių, čia taip pat pastebima išskirtinių drugių ir plaštakių. O draustinyje gyvenančios gervės ir kukučiai yra saugomi visoje Lietuvos teritorijoje. Nestinga čia ir paukščių giesmininkų – ligučių, lakštingalų, strazdų, volungių – bei plėšriųjų paukščių, priklausančių pelėdinių, vanaginių ir sakalinių būriams.

ŠALIA YRA:

WWW.SENIEJITRAKAI.LT

UŽUTRAKIO DVARO SODYBA

GPS: ***54°39'35"N 24°56'37"E***

Adresas: Užtrakio g. 17, Trakų m., Trakų sen., Trakų r. sav.

APIE

Užutrakio dvaro sodyba – vienas ryškiausių ir geriausiai išlikusių Lietuvos dvarų. Ant Galvės ežero kranto įkurtas ir restauruotas dvaro ir parko ansamblis suteiks jums galimybę pajusti XIX a. Lietuvos diduomenės gyvenimo dvasią.

Užutrakio dvaro sodybą XX a. pradžioje įkūrė grafas Juozapas Tiškevičius drauge su žmona Jadvyga . Jį įkvėpė unikalus Trakų kraštovaizdis – dvaras buvo kuriamas maksimaliai išnaudojant vietovės teikiamas galimybes.

Rūmus, papuoštus įspūdingais Liudviko XVI stiliaus interjerais, kūrė lenkų architektas Juzefas Husas. Juos užbaigia atvirais paviljonais karūnuota terasa, iš kurios atsiveria pasakiški vaizdai į Trakų pilį. Parką planavo žymus prancūzų kraštovaizdžio architektas Eduardas Fransua Andrė (Édouard François André). Buvo sukurtas mišraus stiliaus parkas, papuoštas antikinių skulptūrų kopijomis ir gausybe augalų. Čia vis dar auga beveik šimto rūšių įvairių formų medžių bei krūmų – daugiau nei pusė jų buvo specialiai atvežti kuriant parką.

Šiandien į dvarą patenkame sausumos keliu, tačiau grafo šeima juo nesinaudodavo – į pusiasalį keldavosi plaustu per Galvės ir Skaisčio ežerų sąsmauką, prie kurios gyveno keltininkas. Sausumos kelias tuomet buvo skirtas tik ūkio reikmėms ir dėl to pramintas Bulvių keliu. Juo nekeliaudavo ir Tiškevičių svečiai, vykstantys į dažnai čia rengiamus priėmimus, giminių susitikimus ar draugiškas puotas. Renginių metu čia skambėdavo muzika, ant vaišių stalo netrūkdavo dvare gaminamų prancūziškų sūrių, spirito varykloje gaminamų gėrimų, o stalo viduryje dažnai puikuodavosi keptas sodyboje užaugintas fazanas!

Dvaras grafams Tiškevičiams priklausė iki Antrojo pasaulinio karo. Sovietų okupacijos metais jis buvo nacionalizuotas ir paverstas sanatorija, pionierių stovykla, vėliau – turizmo baze. Dvaras stipriai nukentėjo – buvo suardytas originalus rūmų planas, smarkiai apleistas parkas.

Mūsų dienomis Užutrakio dvaro sodyba atgimsta – restauruoti rūmai, atkuriamas parkas. Čia nuolat vyksta koncertai, parodos, o pats ansamblis yra viena lankomiausių regiono vietų.

UŽUTRAKIO DVARO ISTORIJA

Pusiasalis tarp Galvės ir Skaisčio ežerų istoriniuose šaltiniuose minimas nuo XIV a. Tais laikais jis vadintas Algirdo sala ir priklausė totorių didikams. XIX a. antroje pusėje pusiasalį įsigijo grafas Juozapas Tiškevičius (1835–1891).

Dvaro sodybą, kurią matome šiandien, įkūrė jo sūnus, taip pat Juozapas (1868–1917), su žmona lenkų kunigaikštyte Jadvyga Svetopolk-Četvertinska. Dvaro rūmai buvo statomi ir parkas kuriamas 1896–1902 m.

Per Pirmąjį pasaulinį karą, artėjant vokiečių kariuomenei, Juozapas Tiškevičius su šeima paliko dvarą ir persikėlė į Sankt Peterburgą. Iki Antrojo pasaulinio karo pradžios Užutrakį valdė vyriausias grafo sūnus Andrius. Per karą dvare šeimininkavo vokiečių okupacinė kariuomenė, o vėliau jis buvo nacionalizuotas sovietų valdžios.

PARKAS

Prancūzų kraštovaizdžio architektas Eduardas Andrė į Užutrakį atvyko 1898 m. Čia jis sukūrė sau būdingą mišraus stiliaus parką, kurio plotas siekė 80 ha. Priešais rūmus buvo suprojektuoti taisyklingų formų parteriai su karpomų liepų alėjomis, ornamentiniais gėlynais, marmuro vazomis ir skulptūromis.

Architektas meistriškai išnaudojo kontrastingą pusiasalio peizažą, dirbtinių uolų kompozicijomis pabrėždamas jo kalveles, o pusiasalį supančių ežerų spindesį papildydamas sudėtinga tvenkinių sistema. Buvo iškasta daugiau nei 20 tvenkinių, besijungiančių tarpusavyje ir su ežerais. Taip gimė unikalus vandens atspindžių parkas, kuriame tarsi išnykdavo riba tarp sausumos ir vandens.

RESTAURUOTI RŪMAI

Dvaro sodybos rūmai ne tik patys tviskėjo prabanga, bet ir leido grožėtis įspūdingu peizažu. XX a. antroje pusėje rūmai ir parkas buvo apleisti, tačiau šiandien jie palaipsniui atkuriami.

2008 m. buvo restauruotas rūmų eksterjeras, antras aukštas,

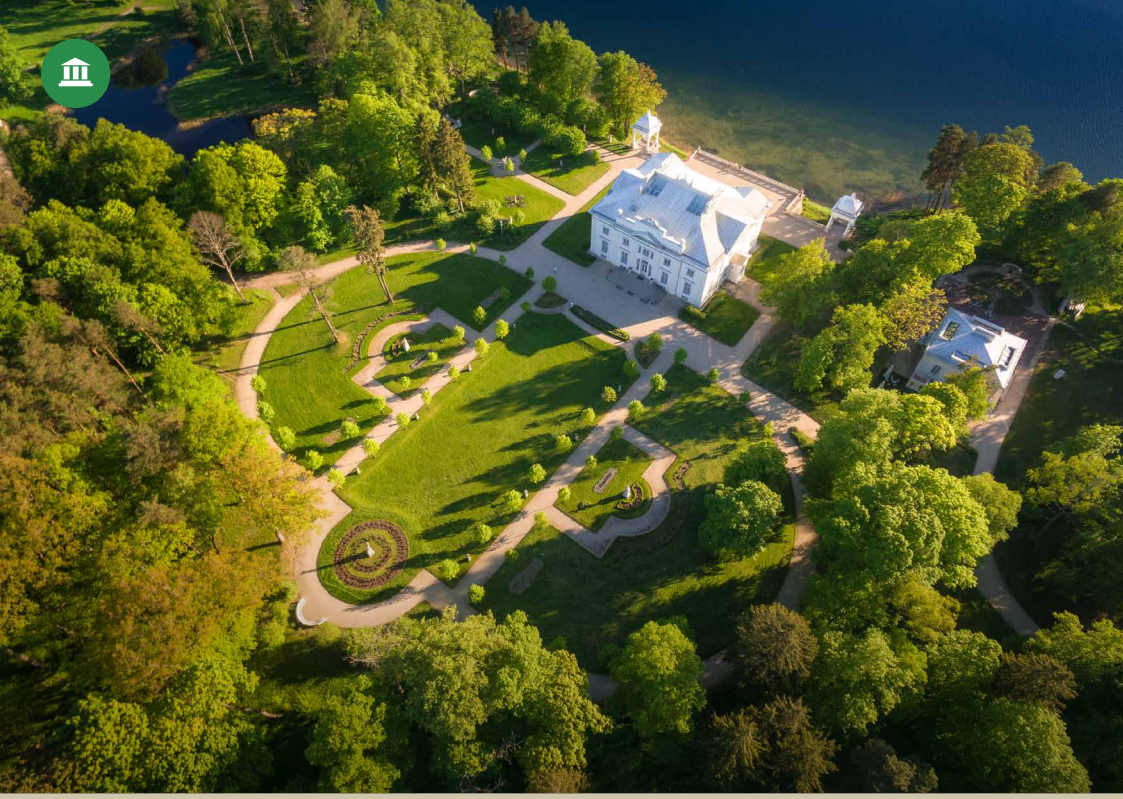

palėpė, vestibiulis, laiptinės. 2010 m. visuomenei pristatyta pirmoji restauruota rūmų salė – Liudviko XVI stiliumi dekoruotas reprezentacinis valgomasis. Kartu buvo atkurtas originalus viso pirmojo aukšto planas, subtilūs sienų lipdiniai. Tais pačiais metais baigta restauruoti Gobelenų salė.

GAMTA

Užutrakio dvaro parke galima aptikti daugybę vietinių bei atvežtinių augalų: 38 Lietuvoje savaime augančių, 54 atvežų medžių bei krūmų, apie 400 rūšių ir formų žolinių augalų. Nemažai šių augalų specialiai čia buvo įveisti paties parko autoriaus E. Andrė.

Šiame parke gyvena voverės, stirnos, priskaičiuojama net 7 šikšnosparnių rūšys. Tvenkiniuose ir šalia jų galima sutikti retų rūšių varlių, paprastąjį ir skiauterėtąjį tritoną, ūdrų. Senuosius parko medžius lanko geniai, meletos, pelėdos. Parko prieigose peri vištvanagiai ir nendrinės lingės, ant rūmų stogo – dančiasnapiai, o tvenkiniuose maitinasi garniai ir upinės žuvėdros.

SKULPTŪROS

Nuo pat įkūrimo sodybos teritoriją puošė nemažai skulptūrų, tarp jų – žinomo XVIII a. prancūzų skulptoriaus Antuano Kezevo (Antoine Coysevox) kūrinių kopijos. Dažniausiai jos vaizdavo antikines deives ir dievus. Beveik visos skulptūros buvo sunaikintos po Antrojo pasaulinio karo, tačiau šiandien bandoma jas atkurti ir vėl grąžinti į parką.

Parke galima apžiūrėti antikinės deivės Dianos, kurios prototipas – Prancūzijos karaliaus Liudviko XV motina Marie-Adelaide de Savoie, skulptūrą. Ši, kaip ir Floros bei Hamadriadės skulptūros, yra Luvre eksponuojamų kūrinių kopijos. Čia taip pat rasite Bakchą, įvairių biustų, o ant Galvės ežero kranto stovi Mergelės Marijos skulptūra – ji parke buvo išlikusi ilgiausiai. Skulptūrą buvo galima pamatyti dar 1964 m., vėliau ji buvo įmesta į ežerą. 1975 m.

ŠALIA YRA: M

WWW.SENIEJITRAKAI.LT

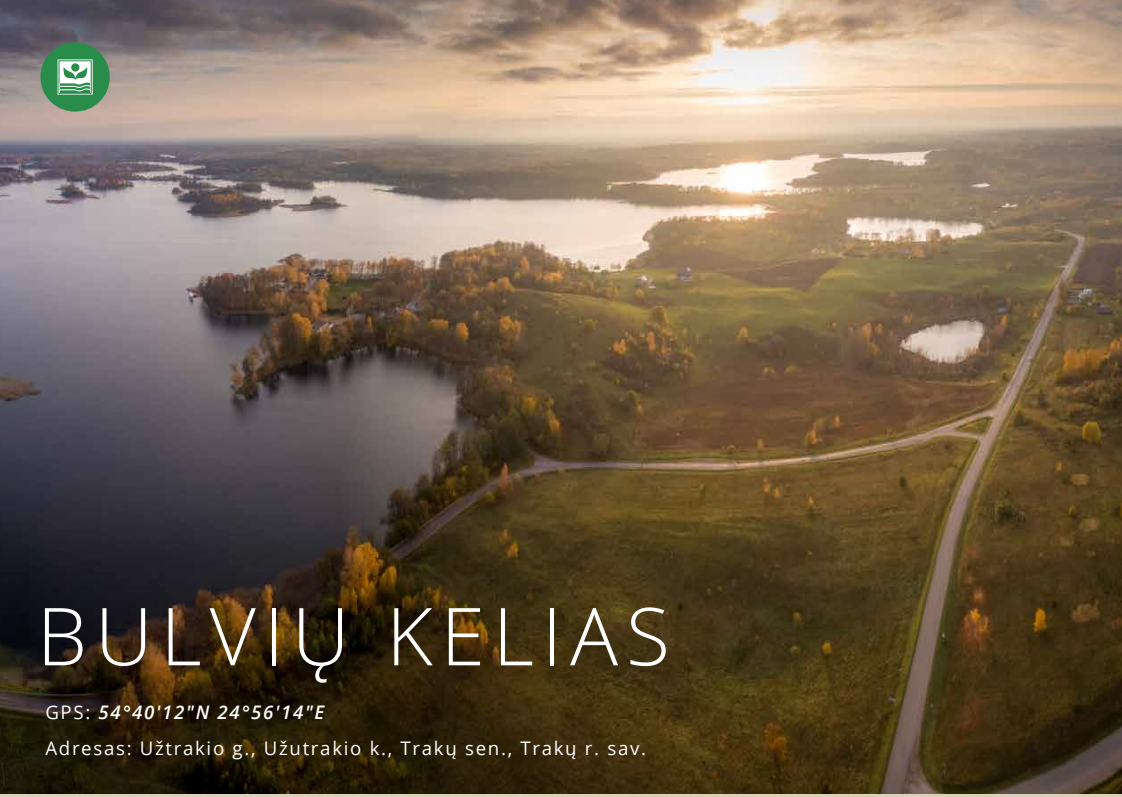

BULVIŲ KELIAS

GPS: ***54°40'12"N 24°56'14"E***

Adresas: Užtrakio g., Užutrakio k., Trakų sen., Trakų r. sav.

APIE

Ežeringas Trakų kraštas garsėja gausiu gamtiniu bei kultūriniu paveldu. Šiame lobyne išskirtinė – Užutrakio dvaro sodyba su prašmatniais rūmais, neretai vadinamais Galvės ežero baltąja gulbe. Rytinę ežero pakrantę puošiantys šviesūs rūmai yra unikalūs geografine padėtimi ir gražia istorija.

Rašytiniuose šaltiniuose nuo XIV a. minimas pusiasalis, kurį valdė totorių didikai. Algirdo sala vadinto pusiasalio žemės skirtingais laikotarpiais priklausė skirtingiems savininkams, o dvaro klestėjimo istorija siejama su grafais Tiškevičiais. XIX–XX a. sandūroje Juozapas Tiškevičius su žmona Jadvyga įkūrė prabangią rezidenciją – dvaro sodybą su puošniais Liudviko XVI stiliaus interjerais dekoruotais rūmais, įspūdinga atvirais paviljonais karūnuota terasa ir nuostabiu mišraus stiliaus parku.

Anuomet į dvarą grafai atvykdavo vandens keliu – plaustu per Galvės ir Skaisčio ežerų sąsmauką juos perkeldavo keltininkas. Sausuma nekeliaudavo ir garbingi Tiškevičių svečiai, vykstantys į dažnai čia rengiamus priėmimus, giminių susitikimus ar draugiškas puotas. Užutrakyje dažnai lankydavosi rusų diplomatai, kariškiai ir aukščiausio rango valdininkai, mat grafas Tiškevičius savo ekonominį-karinį išsilavinimą gavo Peterburge. Dvare dirbo prancūzų virėjas ir sūrininkas, tad sūriai Užutrakyje buvo ypatingi, gaminami pagal prancūziškus receptus ir tradicijas.

Dvaro rūmus bei sodybos ūkį aptarnaujantis personalas naudojosi kitu – vadinamuoju Bulvių keliu, kuris per laukus vedė iki Užutrakio pastatų, o šiandien vingiuoja Galvės pakrante, kuria keliaujant galima grožėtis pribloškiančiu vaizdu į ežerą su jame išsibarsčiusiomis salomis bei ypatinga puošmena – Trakų salos pilimi. Jau yra įrengta prieplauka, tad keliautojai Užutrakį gali pasiekti ne tik automobiliu, bet ir laivu.

Užutrakio rūmai tarsi laiko mašina nukelia į XX a. pradžią. Restauruojant dvaro sales buvo stengtasi išlaikyti Tiškevičių prabangą. Čia lankytojai gali apžiūrėti autentiškus baldus, servizus, ginklus, Venecijos stiklo veidrodžius ir kitas grafų gyvenimą menančias įdomybes. Rūmuose eksponuojamos įvairiausios keliaujančios parodos, kaip ir grafų laikais, čia dažnai skamba muzika.

DVARO ŪKIS

Užutrakio dvaro kompleksas klestėjo palaikomas tvirto ūkio. Vien dirbamos žemės plotas sudarė 800 ha, iš kurių dalis skirta sodams bei parkui. Prie dvaro buvo auginami fazanai, kuriems veisti ir auginti iš Austrijos buvo pakviestas specialistas. Bene svarbiausia anuomet buvo spirito varykla – vienas iš pagrindinių dvaro pajamų šaltinių. Sodybos ūkinę dalį sudarė apie 19 mūrinių bei medinių pastatų: arklidės, svirnas grūdams laikyti, kalvė, tvartai, sandėliai ir kiti. Iki šių dienų išliko 10 statinių. Rašytiniai šaltiniai rodo, kad dvaro sodybą aptarnavo apie 60 tarnų ir darbininkų, kurie visais laikais dvarą pasiekdavo sausumos keliu. Galima spėti, jog kelio pavadinimas kilo nuo to, kad juo į spirito varyklą buvo vežamos bulvės.

MEILĖ PRANCŪZIŠKAM STILIUI

Grafienė Jadvyga garbino viską, kas prancūziška. Juozapas Tiškevičius laisvai kalbėjo prancūziškai, išmanė diplomatinį protokolą ir vienas iš nedaugelio Lietuvoje laikėsi savoir vivre. Tad nenuostabu, jog Užutrakio dvaro parką projektavo prancūzas – E. F. Andrė. Šis pasaulinio garso kraštovaizdžio architektas sukūrė unikalų vandens parką su daugiau kaip 20 skirtingų dydžių ir formų tvenkinių, kuriuose atsispindėjo šimtamečiai ąžuolai ir iš svetur atvežti egzotiniai augalai, su karpomų liepų alėjomis, ornamentiniais gėlynais, marmuro vazomis, pasaulinio garso skulptorių darbų kopijomis. Nors sausumos kelias anuomet buvo skirtas tik ūkio reikmėms, šiandien Užutrakį patogiausiai pasiekti būtent juo – Bulvių keliu.

ŠALIA YRA: M

WWW.TRAKAI-VISIT.LT

BRADELIŠKIŲ PILIAKALNIS

GPS: ***54°49'31"N 24°56'37"E***
Adresas: Bradeliškių k., Dūkštų sen., Vilniaus r.

APIE

Didžiausias Neries regioniniame parke Bradeliškių piliakalnis yra geriausiai ištyrinėtas archeologų ir puikiai pritaikytas lankytojams. Jį rasite įspūdingame Dūkštos upelio slėnyje, o modernios technologijos leis nusikelti į protėvių laikus.

Dar 2–1 tūkst. pr. Kr. baltai pradėjo įrenginėti piliakalnius. Buvo laikas, kai jie sudarė tankų gynybinį tinklą. Lietuvos teritorijoje šiandien suskaičiuojama beveik tūkstantis piliakalnių – taip gausiai nėra nė vienoje kitoje Europos šalyje!

Neries regioninio parko teritorijoje, pasižyminčioje užburiančiu gamtos grožiu bei gausiu kultūriniu paveldu, yra aptikta dešimt skirtingais laikotarpiais apgyvendintų piliakalnių. Kairiajame Dūkštos upelio krante, netoli Bradeliškių kaimo esantis piliakalnis vertas išskirtinio dėmesio. Manoma, kad tai ilgiausiai šiose apylinkėse buvusi apgyvendinta vieta, gynybai pradėta naudoti jau prieš 2,5 tūkst. m. Žmonės čia slėpdavosi nuo priešų iki pat XIV a.

Laikui bėgant Bradeliškių piliakalnis gerokai pakito. 2017 m. sukurtas modernus informacinis stendas suteikia galimybę lankytojams pamatyti vaizdą tokį, koks jis buvo prieš šimtmečius. Trijų dimensijų stende atsiveria kadaise didingo, tačiau išnykusio piliakalnio statūs šlaitai, ant kalvos stovėję įtvirtinimai, matyti kita vaga tekėjusi Dūkšta. Kadaise čia stovėjo didelė medinė pilis, kurią saugojo natūralios gamtos kliūtys bei įrengti papildomi gynybiniai elementai: pylimai ir grioviai. Šis piliakalnis buvo vienas iš ypač svarbių gynybinių taškų tarp dviejų Lietuvos sostinių – Kernavės ir Vilniaus.

Galima palyginti, kaip smarkiai pakitęs yra dabarties vaizdas: nemaža kalvos dalis nuslinko į papėdėje gurgantį upelį, suplokštėjo gynybinis pylimas, išnyko viršutinėje aikštelėje stovėję mediniai įtvirtinimai. Dabar jis yra patogus lankyti. Mediniai laiptai veda į pačią piliakalnio viršūnę, iškilusią į 16 metrų aukštį. Įdomu, kad plokščias kalno viršus savo dydžiu prilygsta futbolo aikštei – jo ilgis siekia daugiau nei 110 metrų, o plotis – net 60! Užkopus kvapą gniaužia ne nuovargis nuo lipimo, bet įstabaus grožio Dūkštos kraštovaizdis. Ypač čia gražu rudenį, kai visas miškingas upės slėnis nusidažo įvairiomis spalvomis.

BUIVYDŲ PILIAKALNIS

Mažiau nei už pusės kilometro nuo Bradeliškių, taip pat kairiajame Dūkštos krante, stūkso Buivydų piliakalnis. Jis pasižymi net 40 metrų aukščio itin stačiais šlaitais. Šiuo metu buvusioje pilies aikštelėje ant piliakalnio keteros įrengta apžvalgos aikštelė – tarsi balkonas į įspūdingą upės slėnio vaizdą.

Buivydų piliakalnis vadinamas viena iš įdomiausių Neries regioninio parko mįslių. Archeologinių radinių stoka neleidžia patvirtinti, kad čia seniau stovėjusi nors ir nedidelė pilis. Iš dviejų pusių piliakalnį juosia Dūkšta, iš kitos – griova, maitinama šaltinio bei polydžio vandenų. Gamtinėmis kliūtimis neapsaugotoje piliakalnio pusėje senovės lietuviai buvo įrengę gana sudėtingą trijų griovių bei trijų pylimų gynybinę sistemą.

Adresas: Buivydų k., Dūkštų sen., Vilniaus r.
GPS: ***54°49'19"N 24°56'25"E***

KARMAZINŲ PILIAKALNIS

Dūkštos ir Neries santakos kaimynystėje yra keista, nedidelė piramidę primenanti kalva – Karmazinų piliakalnis. Anot archeologų, jis yra apie 2 tūkst. metų amžiaus, ilgainiui praradęs savo gynybinę funkciją ir tapęs alkakalniu. Alkakalnis – senovėje svarbi šventa vieta, kurioje pagonišką religiją išpažįstantys lietuviai atlikdavo apeigas dievų garbei. Dabar čia įrengtas aukuras, kuriame deginama ugnis, vyksta vestuvių ar kitos apeigos.

Apie Karmazinų piliakalnį, dar vadinamą Viršupio alkakalniu, pasakojamos įvairios legendos. Sakoma, jog anuomet stovėjęs akmeninis stabas, o aplink kalną dviem ratais augo 18 galingų ąžuolų, stebinančių neeiliniu dydžiu. Anot kito padavimo, kadaise čia stovėjusi bažnyčia sykį ėmė ir prasmego skradžiai žemėn. Todėl sekmadieniais vidurdienį iš kalvos gelmių skambąs varpas.

Adresas: Karmazinų k., Dūkštų sen., Vilniaus r.
GPS: ***54°49'09"N 24°55'52"E***

ŠALIA YRA: M

WWW.PILIAKALNIAI.LT

MAIŠIAGALOS PILIAKALNIS IR PAMINKLAS KUNIGAIKŠČIUI ALGIRDUI

GPS: ***54°51'58"N 25°03'50"E***

Adresas: Algirdo g., Maišiagalos mstl., Maišiagalos sen., Vilniaus r.

APIE

28 km į šiaurės vakarus nuo Vilniaus esanti Maišiagalos gyvenvietė mena didingą istoriją. Rašytiniuose Prūsijos analuose ji minima nuo XIII a., vėliau šios apylinkės priklausė Lietuvos didžiajam kunigaikščiui Algirdui. Tačiau čia gyventa dar I m. e. tūkst. pirmojoje pusėje – apie tai liudija piliakalnis ir jo papėdėje atrasti gyvenvietės likučiai.

Piliakalniai Lietuvoje nebuvo įrengiami pavieniui, o sudarė vientisą gana tankų valstybės gynybinių įtvirtinimų tinklą. Maišiagalos medinė pilis greičiausiai priklausė vidiniam Vilniaus pilių žiedui. Algirdo laikus, kai virė nuožmios kovos už laisvę ir tikėjimą, istorikai vadina Lietuvos piliakalnių amžiumi. Per maždaug 40 metų kryžiuočiai surengė 96 žygius į Lietuvą ir sunaikino 22 pilis! Atsakydami į antpuolius lietuviai surengė 50 žygių ir sunaikino 17 kryžiuočių pilių. Tai paskutiniojo pagoniškos Lietuvos kunigaikščio – Algirdo ir jo vyrų nuopelnas. Medinė Maišiagalos pilis ne kartą skendo liepsnose ir vėl kilo iš pelenų. Lemtingas buvo XV a., kai kryžiuočių ordinas sudegino pilį ir išsivedė daugiau kaip tūkstantį belaisvių. Po to ji atstatyta nebuvo.

Maišiagalos piliakalnis Dūkštos upelio dešiniajame krante 1992 m. buvo pripažintas valstybinės reikšmės architektūriniu, istoriniu bei kraštovaizdžio paminklu. Po dešimties metų pietvakarinėje piliakalnio papėdėje Lietuvos didžiojo kunigaikščio Algirdo garbei pastatytas paminklas. Nukariautoju kartais vadinamas Algirdas savo valdymo laikais skatino miestų augimą, prekybą, kultūrą ir Lietuvą vedė labiau centralizuotos ir stipresnės valstybės link. Kasmet rudens pradžioje Maišiagaloje organizuojama kunigaikščio Algirdo šventė. Po šv. Mišių gyvenvietės bažnyčioje kviečiama į eiseną piliakalnio link. Čia vyksta muzikos ansamblių pasirodymai, teatralizuoti koncertai, tautiška vakarone prie laužo.

PILIAKALNIS

Išraiškingas 18 m aukščio piliakalnis dar vadinamas Bonos pilimi. Jo viršuje esančios ovalios aikštelės ilgis daugiau kaip 60, o plotis – 40 metrų. Gynybai sustiprinti anuomet buvo iškastas iki 4 m gylio ir net 30 m pločio griovys, supiltas aukštas (4 m) ir platus (25 m) pylimas. Šiandien piliakalnio (kaip ir daugumos kitų) gamtinė charakteristika pakitusi. Vykdant tyrimus piliakalnyje atrastas nemažas kultūrinis sluoksnis: rasta brūkšniuotosios keramikos,

įvairiausių metalinių dirbinių, įrankių bei papuošalų, apdegusių medinių pastatų fragmentų, gyvulių griaučių. Tai patvirtina, kad Maišiagalos piliakalnio istorija siekia I m. e. tūkstantmetį. Papėdėje buvo įsikūrusi apie 1 ha plotą užimanti gyvenvietė. II m. e. tūkst. pradžioje pastatyta medinė pilis, XIII–XIV a. ji kėlė rimtą grėsmę Vilniaus kryptimi žygiuojantiems kryžiuočiams.

PAMINKLAS KUNIGAIKŠČIUI ALGIRDUI

Pagal senovės Lietuvos tradiciją didysis kunigaikštis turi būti sudegintas Šventaragio slėnyje, Vilniuje. Tačiau 1377 m. kryžiuočiai buvo užpuolę ir gerokai apgriovę miestą. Gali būti, kad nukentėjo ir šventykla. Iškilmingos Algirdo laidotuvės vyko netoli Maišiagalos pilies ošiančioje šventoje Kukovaičio girioje. Paskutinis senąjį baltų tikėjimą išpažinęs Lietuvos valdovas buvo sudegintas su puikiausiu savo žirgu. Sakoma, kad abu buvo išpuošti brangakmeniais ir perlais. 2002 m., minint 625-ąsias Lietuvos didžiojo kunigaikščio Algirdo mirties metines, Maišiagalos piliakalnio papėdėje pastatytas paminklas – kompozicija iš lauko akmenų, kurios autorius skulptorius Domas Čiapas.

ŠALIA YRA:

TIC.VRSA.LT

STRUVĖS GEODEZINIO LANKO PUNKTAI MEŠKONYSE IR PALIEPIUKUOSE

Meškonys GPS: ***54°55'50"N 25°19'00"E*** Paliepiukai GPS: ***54°38'03"N 25°25'44"E***

Adresai: Meškonių k., Nemenčinės sen., Vilniaus r.; Paliepiukų k., Nemėžio sen., Vilniaus r.

APIE

Vos po keliasdešimt gyventojų turintys Vilniaus rajono kaimeliai Meškonys ir Paliepiukai garsūs pasaulio paveldo objektais – Struvės geodezinio lanko trianguliacijos grandinės punktais.

Maždaug 2820 km ilgio Struvės geodezinis lankas liudija apie išskirtinę pažangą žemės mokslų srityje. XIX a. pradžios mokslinio projekto tikslas buvo kaip įmanoma tiksliau ištirti ir nustatyti Žemės planetos dydį ir formą. Įvairių šalių mokslininkų ir monarchų glaudaus bendradarbiavimo dėka buvo pasiektas visai žmonijai svarbus rezultatas – tiksliausiai išmatuota ilgiausia Žemės dienovidinio lanko atkarpa.

Struvės geodezinis lankas – tai matavimo priemonė, specialiai sukurta apskaičiuoti tam tikrus Žemės parametrus, pvz., formą, dydį, dienovidinio ilgį. Jis driekiasi nuo Juodosios jūros pakrantėje prie Dunojaus žiočių esančio istorinio Izmajilo miesto iki Arkties vandenyno skalaujamo Fugleneso švyturio Norvegijoje ir jungia dešimt dabartinių valstybių. Įdomu ir tai, kad Struvės lankas beveik sutampa su Vakarų ir Rytų Europos riba.

Trianguliacija (lot. triangulum – trikampis) – geodezinių punktų padėties radimas sudarant matuojamos žemės plotų trikampių grandines, specifinis geodezijos moksle naudojamas metodas žemėlapiams ir topografiniams planams sudaryti. Struvės geodezinis lankas – apie 2820 km ilgio grandinė, jungianti 258 trianguliacijos tinklų fragmentus, 2005 m. įrašytas į UNESCO Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencijos Pasaulio paveldo sąrašą. Iš 34 į sąrašą įtrauktų geodezinio lanko punktų trys yra Lietuvoje: Meškonyse (Nemenčinės sen., Vilniaus raj.), Paliepiukuose (Nemėžio sen., Vilniaus raj.), Gireišiuose (Panemunėlio sen., Rokiškio raj.)

Geodezinis lankas pavadintas astronomo F. G. V. Struvės, sukūrusio dienovidinio lanko matavimo metodiką, vardu. Seniausia trikampių tinklų grandinės atkarpa sudaryta Vilniaus gubernijoje 1816–1821 m. F. G. V. Struvė 1822–1831 m. organizavo trianguliacijos tinklo sudarymą Estijoje ir Latvijoje, susistemino viso tyrimo rezultatus ir aprašė juos savo darbe „Arc du Méridien 25°20'". Šie skaičiavimai anuomet buvo patys tiksliausi, jais buvo remiamasi dar visą šimtmetį trianguliacijos metodu skaičiuojant ir tikslinant Žemės parametrus.

IŠSKIRTINĖ VISUOTINĖ VERTĖ

2005 m. dešimties valstybių pastangomis Struvės geodezinio lanko punktai buvo įtraukti į UNESCO Pasaulio paveldo sąrašą kaip išskirtinę visuotinę vertę turintis paveldo objektas. Pagal Pasaulio paveldo konvenciją, išskirtinė visuotinė vertė – tai ypatinga kultūrinė ir (ar) gamtinė paveldo vertybės reikšmė, kuri nėra ribojama valstybinėmis sienomis, t. y. svarbi tarptautiniame kontekste ir aktuali ne tik šiandienos, bet ir ateities kartoms.

Nacionaliniai ar regioniniai objektai nėra automatiškai įtraukiami į Pasaulio paveldo sąrašą. Struvės geodezinio lanko išskirtinė visuotinė vertė pripažinta trijų iš dešimties Pasaulio paveldo konvencijos komiteto nustatytų kriterijų pagrindu:

pagal II kriterijų – tai ypatingas žmogiškųjų vertybių sklaidos pavyzdys, kai įvairių šalių mokslininkai ir monarchai bendradarbiavo mokslo pažangos labui. Geodezinio lanko tyrimo rezultatai yra pirmieji, padėję nustatyti tikslų pasaulio dydį bei formą;

pagal IV kriterijų – tai unikalus technologinis ansamblis, sukurtas naudojant specialią matavimo metodiką ir lėmęs žemės mokslų raidos pažangą. Geodezinio lanko punktai yra laikomi nekilnojama ir nematerialia šios matavimo technologijos dalimi;

pagal VI kriterijų – geodezinis lankas ir jo punktai yra tiesioginis ir akivaizdus žmonijos domėjimosi pasauliu įrodymas. Taip pat pabrėžiamas ryšys su Izaoko Niutono netaisyklingos Žemės rutulio formos teorija, kuri paskatino tikslių planetos parametrų paieškas.

ŠALIA YRA:

TIC.VRSA.LT

EUROPOS GEOGRAFINIS CENTRAS

GPS: ***54°54'17"N 25°19'08"E***

Adresas: Girijos k., Nemenčinės sen., Vilniaus r.

APIE

Europos geografinio centro ieškoma jau daugiau nei 200 metų. Astronomai, geografai, matematikai ir fizikai pateikia gana skirtingus skaičiavimus, dėl to Europos centrą žyminčių ženklų yra pastatyta Lenkijoje, Slovakijoje, Baltarusijoje, Vengrijoje, Estijoje... 1989 m. Prancūzijos nacionalinio geografijos instituto mokslininkai pranešė, kad pagal naujausius skaičiavimus tikrasis Europos centras yra Lietuvoje, 26 km į šiaurę nuo Vilniaus (Molėtų kryptimi), tarp Purnuškių ir Bernotų kaimų. Skaičiavimams atlikti buvo pasitelktas iki tol nenaudotas gravitacijos centrų metodas.

1997 m. ant kalvos, atitinkančios nustatytas koordinates, – 54 laipsniai 54 minutės šiaurės platumos ir 25 laipsniai 19 minučių rytų ilgumos, Europos geografiniam centrui pažymėti buvo užridentas 9 tonas sveriantis akmuo. Tai labai graži Lietuvą reprezentuojanti 912 ha teritorija, kurioje verta apžiūrėti: Europos centrą žymintį akmenį su iškaltomis tiksliomis koordinatėmis, Lietuvos Respublikos vadovų sodintus ąžuolus, marmuru grįstą pasaulio šalis žyminčią aikštelę, Europos Sąjungai skirtą paminklą (G. Jokūbonio kompozicija), Bernotų piliakalnį ir alkakalnį, Girijos ežerą ir kt.

Kalvos papėdėje suręstame name įsikūręs informacijos centras, o norintys įsiamžinti apsilankymą Europos centre gali įsigyti tai liudijantį sertifikatą. 2004 m. Lietuvos įstojimui į Europos Sąjungą paminėti ant kalvos buvo pastatyta skulptoriaus Gedimino Jokūbonio kompozicija – balto granito kolona su auksu dengta žvaigždžių karūna, kurią sudaro 12 žvaigždžių, simbolizuojančių Europos Sąjungos valstybes. Ekspoziciją po atviru dangumi galima lankyti ištisus metus bet kuriuo paros metu.

Svarbu žinoti, kad konkrečios vietos koordinačių tikslumui užtikrinti reikalinga nurodyti ir sekundes. 2004 m. to paties Prancūzijos instituto mokslininkai patikslino Europos geografinio centro koordinates ir pateikė detalesnius skaičiavimus – 54 laipsniai 50 minučių ir 45 sekundės šiaurės platumos ir 25 laipsniai 18 minučių ir 23 sekundės rytų ilgumos – tai yra šiauriau Vilniaus, netoli Pašilių kaimo.

BERNOTŲ PILIAKALNIS IR ALKAKALNIS

Šalia Europos centro esantys Bernotai – kaimelis, kuriame šiandien gyvena tik 6 žmonės. Tačiau šiose apylinkėse gyventa nuo senų laikų – apie tai byloja piliakalnis su pylimu, gyvenvietės liekanos ir kapinynas. Bernotų piliakalnis – vienas seniausių Lietuvoje, šalia jo aptikti archeologiniai radiniai liudija žmones čia gyvenus nuo I a. po Kr.

Piliakalnis – natūraliai atsiradusi kalva, ant kurios randama gynybinių statinių, kultūrinio sluoksnio. 20 kilometrų spinduliu aplink Europos geografinį centrą galima rasti dar bent 7 piliakalnius! Lietuvoje iš viso jų priskaičiuojama apie 1000.

Bernotų piliakalnis yra pailgas, apie 12 m aukščio, apjuostas Girijos ežeru, iš jo ištekančio upelio slėniu ir apsauginiu grioviu. Ant jo, tikėtina, stovėjusi gynybinė pilis. Archeologinių tyrimų metu aptikta keramikos ir geležies gargažių – žaizdre išdegusių ir į gabalus sulipusių anglių, šlako, liudijančių apie žmonių gyvenimą.

Kaime yra ir alkakalnis – viena iš gausiausiai paplitusių šventviečių rūšių Lietuvoje, kulto vieta. Alkakalniuose būdavo aukuras amžinajai ugniai, kurią saugodavo vaidilutės. Tokios vietos dažniausiai įrengiamos šalia šventomis laikomų girių ar upių.

Žodis „alka“ siejamas su „alkti“. Tai parodo ryšį su aukojimo arba dievų maitinimo samprata. Įsimintina, jog net po oficialaus krikščionybės įvedimo žmonės alkakalniuose rinkdavosi prašyti sveikatos, gero derliaus, nešdavo aukas, piemenaujantys vaikai tokiose vietose imituodavo senąsias apeigas ir pan.

ŠALIA YRA:

TIC.VRSA.LT

AUKŠTOJO KALNAS

GPS: ***54°31'36"N 25°37'33"E***
Adresas: Juozapinės k., Medininkų sen., Vilniaus r.

APIE

Slėniais ir kalvomis nusėta Medininkų aukštuma kviečia pasimėgauti išskirtiniu kraštovaizdžiu ir aplankyti aukščiausią Lietuvos tašką – Aukštojo kalną.

Juozapinės geomorfologiniame draustinyje šalia Medininkų kaimo esantis Aukštojas iškilęs 293,84 metrų virš Baltijos jūros lygio. Ant viršūnės užridentas akmuo ir įbetonuota geodezinė žyma liudija kalno vardą bei aukštį.

Šios teritorijos reljefas skiriasi nuo kitų Lietuvos aukštumų ir yra vienas seniausių šalyje, mat susiformavo per priešpaskutinį visuotinį apledėjimą, o paskutinio ledynmečio laiku buvo sustingdytas daugiamečio įšalo. Prieš maždaug 10–15 tūkst. m. visą dabartinę mūsų šalies teritoriją buvo uždengęs ledynas. Jo pakraštyje susikaupė įvairių moreninių nuogulų. Tirpstančių ledynų galingi vandenys nugludino aukštumos paviršių, tad dabar jis yra gana lygus ir žvelgiant nuo apžvalgos bokšto nelengva suprasti, jog tai – aukščiausia Lietuvos viršūnė.

Medininkų aukštumoje nėra ežerų. Anksčiau jų čia būta, tačiau tekanti ledynų srovė nudrenavo vandenis, išardė krantus. Ilgą laiką buvo manoma, kad aukščiausia Lietuvos vieta – Juozapinės kalnas, apie 1 km nutolęs nuo Aukštojo. Tik 2004 m. specialistai apskaičiavo, jog skirtumas tarp šių dviejų viršūnių – apytiksliai vienas metras. Tad Juozapinės geomorfologinis draustinis gali didžiuotis dviem aukščiausiomis Lietuvos viršūnėmis.

Aukštojo kalnas – ypatingą simbolinę prasmę turintis gamtos objektas, paskirtas turizmo ir kultūros reikmėms. Čia vykdomi įvairūs projektai, organizuojami meniniai renginiai. Planuojama kasmet čia minėti Mindaugo karūnavimo dieną (liepos 6), Pasaulinę Žemės dieną (kovo 20), ruošti Pasaulio lietuvių žaidynių varžybas, ekologinius, etnografinius ir kitokius renginius.

2006 m. ant Aukštojo buvo duotas startas išskirtinės reikšmės padėkos akcijai. Surinkti 300 tūkst. Lietuvos piliečių parašai pradėjo kelionę Islandijos Respublikos link, kad padėkotų šaliai, kuri pirmoji pripažino Lietuvos nepriklausomybę! Padėkos ceremonija Islandijoje vyko ant aukščiausio jos kalno Hvanadalshnukuro (2120 m virš jūros lygio), kur buvo užpiltas lietuviškos žemės grumstelis.

Aukštojo lankytojai kviečiami pasigrožėti pušynėliu, ąžuolynu ir kalną puošiančiu meniniu akcentu – Baltų saulės ratu.

AUKŠTOJAS BALTŲ MITOLOGIJOJE

Aukštojas – vyriausio baltų dievo vardas, rašytiniuose šaltiniuose minimas nuo XIV a., tai aukščiausioji dangaus dievybė, pasaulio kūrėjas, dorovės bei teisingumo principų saugotojas, pirmasis, amžinas ir neturintis pradžios. Senovės lietuviai jį vadino ir kitais vardais: Praamžius, Sutvaras, Vaisgamtis, Labdarys, Gyveleidis, Ūkopirmas...

Aukštojas egzistavo prieš susikuriant pasauliui, kol viskas dar skendėjo migloje. Tikima, kad karvelio pavidalu jis lakiojo ir skirstė pasaulio dalis. Praskleidęs miglas atvėrė taką, kuriuo vaikščiodamas nusispjovė į kairę pusę. Ten pasirodė žmogaus pavidalo būtybė, jai Dievas liepė nerti į marias ir atnešti žemės sėklų. Trečią kartą panėręs, žmogus atnešė pilną burną ir pilnas ausis sėklų. Aukštojas pasėjo sėklas ir pradėjo stebėti apsėtos žemės augimą.

BALTŲ SAULĖS RATAS

2012 m. ant Aukštojo viršūnės atidengta Dalios Matulaitės skulptūrinė kompozicija yra ne tik kalno viršūnę puošiantis meninis akcentas, bet ir simbolis, siejantis kalną su senovės Lietuvos istorija bei tikėjimu.

Baltų saulės ratas simbolizuoja senovišką aukurą. Jo viduryje yra virš Lietuvos iškelta karūna, kurią supa keturios granitinės žirgų galvos. Žirgai, žvelgiantys į skirtingas pasaulio šalis, saugo karūną ir neša apie ją žinią. Tai vieta, kurioje visi baltų palikuonys gali uždegti vienybės ugnį. Rugsėjo 22-ąją aukure įkūrus ugnį tarsi simbolinį laišką kviečiama nusiųsti baltų broliams ir sesėms į kaimyninius kraštus. Skulptorė tikisi, kad specialiai šiai ypatingai vietai sukurta unikali kompozicija suvienys ir suburs baltų gentis.

ŠALIA YRA:

TIC.VRSA.LT

TEKSTŲ AUTORĖ

Rūta Paulionytė

TEKSTŲ REDAKTORĖ

Dainora Mozerienė

UŽ PAGALBĄ RENGIANT LEIDINĮ DĖKOJAME

FOTOGRAFAMS:

Lukui Jonaičiui

Donatui Petkevičiui

Žilvinui Petkui

LEIDINYS NEMOKAMAS

www.exploretrakaivilnius.lt

www.trakai-visit.lt

www.tic.vrsa.lt

ATSISIŲSKITE NEMOKAMĄ PROGRAMĖLĘ

Google Play

App Store